

практикуючими внутрішніми аудиторами з метою підвищення ефективності діяльності на етапі планування, розробки, впровадження та реалізації нововведень.

Список використаних джерел

1. Внутрішній аудит ефективності: методичні засади та практичні аспекти. Навчальний посібник. – К.: «Кафедра», – 2013. – 72 с.
2. Петренко, П. Аудит ефективності: проблеми теорії і правового регулювання / П. Петренко // Економічний аналіз. – 2012. – Т. 11(1). – С. 196–199.
3. Сподарик, В. М. Аудит ефективності – нова форма державного фінансового контролю в Україні / В. М. Сподарик, Н. Ю. Хотнянська // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка. – Ужгород : ПП «Повч Р.М.», 2010. – Спецвип. 29. Ч.1 : Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці. – С. 338–343.
4. Сафонов, Т. І. Аудит ефективності як складова внутрішнього аудиту в підприємстві [Електронний ресурс] / Т. І. Сафонов // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Сільськогосподарські науки. – 2014. – Вип. 22(2). – С. 209-213.
5. Каплун, О. Контроль якості проведення аудиту ефективності / О. Каплун, С. Яцишин // Наукові записки. – 2006. – Вип. 15. – С. 282-284. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/16473>.
6. Хаблюк, Оксана. Аудит ефективності використання бюджетних коштів : проблеми та перспективи [Текст] / Оксана Хаблюк, Світлана Яцишин // Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 25-26 листоп. 2010 р.] / редкол. : Я. Д. Крупка, М. С. Пушкар, П. Я. Хомин [та ін.] ; відп. за вип. М. С. Пушкар. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – Ч. II. – С. 101-106. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/12795>.

Шафранська Л. Т.

к.е.н., старший викладач,

кафедра обліку в державному секторі економіки та сфері послуг,

Тернопільський національний економічний університет,

м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМ КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Вирішення проблем ефективності управління державними ресурсами та здійснення дієвого державного фінансового контролю за діяльністю виконавчої влади, яка використовує суспільні ресурси, надзвичайно актуальні сьогодні. Важливим інструментом забезпечення найбільш повного надходження коштів до державного бюджету та їх раціонального використання, управління державним майном та боротьби зі злочинами у сфері фінансових відносин виступає державний фінансовий контроль, який в провідних країнах світу є пріоритетною сферою розвитку фінансово-бюджетних відносин. Від ефективності його функціонування значною мірою залежить стан фінансової системи держави в цілому.

Процес інтеграції України в міжнародну спільноту поєднується з використанням світової практики, узгодженням національних та міжнародних нормативно-правових актів, використанням міжнародних правових документів.

У практиці зарубіжних країн розрізняються такі поняття як контроль менеджменту та внутрішній аудит. Контроль менеджменту є більш вузьким поняттям, часто він використовується керівниками державних органів для аналізу ефективності функціонування цих органів. Контроль менеджменту націлений на аналіз продуктивності роботи державних службовців, дотримання ними законодавства та норм у своїй поточній діяльності, як зазначається в [4]: «Важливо розглядати контроль менеджменту не як окрему систему, а як механізми контролю, котрі необхідно інтегрувати в системи, що допомагають усьому циклу планування, складання бюджету, управління, обліку та аудиту». Внутрішній аудит (або контроль) поняття більш широке, напрямками діяльності тут виступають перевірка фінансової діяльності та додержання всіх процедур звітності у діяльності державних органів.

Досвід країн з розвинутою економікою, які мають давні традиції державного фінансового контролю (Франція, Німеччина, Великобританія, Австрія, США, Японія), свідчить про те, що структурна організація органів фінансового контролю обумовлена, перш за все, розмежуванням об'єктів контролю та необхідністю створення архітектури горизонтальних та вертикальних владних відносин на основі чіткого розмежування контрольних повноважень. Загально визнаними функціями органів державного фінансового контролю у зарубіжних країнах є: контроль дохідних джерел бюджету; контроль бюджетних видатків; контроль ефективності та законності використання податкових пільг; аналіз нормативно-правових актів, що розробляються та затверджуються, щодо їх відповідності бюджетному законодавству.

Невід'ємне місце у реалізації фінансово-бюджетної політики держави, а також забезпеченні її фінансової стабільності належить державному фінансовому контролю, який являє собою систему здійснення контрольних заходів, організації внутрішнього аудиту, інспектування з метою забезпечення оптимального управління бюджетними ресурсами та державним майном на основі принципів законності, ефективності, економічності, результативності та прозорості [3].

У розвинених країнах світу держава займає провідну позицію в процесах ринкової трансформації, тому державному фінансовому контролю належить одне з перших місць серед систем фінансового контролю. Державний фінансовий контроль характеризується своїми особливостями та методами його проведення в залежності від кожної країни. Найкращим прикладом щодо організації державного фінансового контролю в президентській республіці є Сполучені Штати Америки. Незважаючи на те, що законослухняність у США знаходиться на одному з перших рівнів у світі, державний контроль у галузі фінансів тут здійснюють не лише казначейські служби, а також Головне контрольно-фінансове управління (ГКФУ) Конгресу, Адміністративне бюджетне управління (АБУ) при Президентові США, Управління з добору і розстановки кадрів, Президентська рада у справах боротьби з фінансовими зловживаннями в державних установах («Рада честі та ефективності»), інспектори Федеральної резервної системи, служба внутрішніх доходів (податкова служба) та ін. Основним завданням ГКФУ є проведення перевірок дотримання процедури укладання і виконання державних контрактів, встановлення оцінки і складання оглядів про виконання федеральних програм, проведення спеціальних обстежень та перевірок обґрунтованості цін на продукцію тощо. Суб'єктами контролю є урядові агентства, установи і підприємства сфери оборони, енергетики, сільського господарства, охорони здоров'я, житлового будівництва та ін. з питань державних фінансів, податків, бухгалтерського обліку. Перевіряють законність, доцільність та ефективність здійснених витрат.

По іншому підходять до організації державного фінансового контролю у Франції. Рахункова палата Франції посеред розвинених країн належить до однієї з організаційно найскладніших структур державного фінансового контролю. Керівництво палати затверджує Рада міністрів. До керівного складу палати входять прем'єр-президент (призначається

довічно), генеральний прокурор (виступає в державних інтересах та є посередником між палатою, урядом і судовими органами) та генеральний прем'єр-адвокат. Палата діє на колегіальних засадах. У професійному штаті відомства сім палатних президентів (за галузевими напрямками) та 200 магістратів (юридичні радники, фінансові інспектори, аудитори) [2].

У Швеції, яка є парламентською монархією, головним відомством у справах державного контролю та обліку виступає Державне ревізійне управління. Його метою є досягнення високоякісного управління фінансовою діяльністю. Діяльність Управління характеризується двома напрямками: проведенням щорічних ревізій фінансово-господарської діяльності національних установ і підприємств та ревізій ефективності державних закупівель. На відміну від багатьох інших європейських країн міністерства Швеції не наділені повноваженнями безпосереднього управління урядовими відомствами. Тому Конституція Швеції дозволяє парламенту та уряду мати власні структури контролю державного сектору [2].

Зразком найоптимальнішого підходу до питання використання функцій вищого органу контролю є досвід Бахрейну. Професійними складниками організаційної структури органу Державного фінансового аудиту цієї країни є секції: 1) фінансового аудиту (аналіз загального фінансового стану підприємств та установ; перевірка дотримання положень нормативно-регулювальних документів); 2) аудиту адміністративної діяльності (визначення економічності й ефективності, оцінка якості й кількості наданих послуг; аналіз досягнення об'єктом контролю поставленої мети); 3) аудиту комп'ютерних та бухгалтерських систем.

Особливістю здійснення державного контролю Литви є те, що певні департаменти фінансового аудиту та аудиту ефективності здійснюють перевірку використання коштів Європейського Союзу. Аудит здійснюється у плановому порядку. Обов'язковим є проведення аудиту виключно за постановою парламенту, а не за зверненням одного чи декількох депутатів. Частка видів аудиту в Державному контролі розподіляється приблизно так: 60 % – фінансовий аудит; 30 % – аудит ефективності; 10 % – змішаний аудит (об'єкти – кошти Європейського Союзу, доходи бюджету, зовнішній борг тощо) [1].

В зарубіжних країнах сформувалась ефективна цілісна система державного фінансового контролю. Вона складається із зовнішнього контролю – державного аудиту, який здійснюється незалежним органом державного фінансового контролю (вищим органом державного аудиту) та внутрішнього контролю, який діє від імені виконавчої влади через систему різних органів контролю, міністерств та відомств. Така система ДФК звільняє вищий орган державного аудиту від проведення детальних перевірок рахунків і фінансової звітності суб'єктів, що отримують бюджетні кошти. Спираючись на результати роботи органів внутрішнього контролю, незалежні органи фінансового контролю мають право здійснювати не лише фінансовий аудит, але й перевірки ефективності використання державних ресурсів.

На сьогодні майже у всіх розвинених країнах ці умови досягнуті. Це, в свою чергу, дозволяє активно використовувати аудит ефективності та отримувати незалежну та об'єктивну оцінку ефективності управління державними ресурсами урядом. Впровадження аудиту ефективності в діяльність вищих органів державного фінансового контролю різних країн вимагало відповідних змін в їх організаційних структурах. Так, в Великобританії, Данії, Норвегії, Швеції, країнах Прибалтики та ін. були створені спеціальні підрозділи аудиту ефективності.

Що ж стосується України, то поняття аудиту ефективності є досить новим. Вперше вітчизняні вчені заговорили про аудит ефективності в 2003 році. На сьогодні аудит ефективності в Україні здійснюється двома контролюючими органами держави: Рахунковою палатою та Держаудитслужбою – органом, який підпорядковується Міністерству фінансів. Це, в свою чергу, не відповідає вимогам Лімської декларації керівних принципів аудиту.

Необхідно звернути увагу й на те, що науково-методичні засади організації та проведення аудиту ефективності визначають тільки окремі напрями діяльності і при цьому суттєво відрізняються між собою. А відмінність у підходах до визначення одних і тих же понять (визначення, методів, функцій, об'єктів та ін.) не сприяє підвищенню ефективності управління державними ресурсами.

Система державного фінансового контролю в Україні має ряд проблем та недоліків, які роблять її неефективною, затратною та непрозорою. На сьогодні не створено достатнього правового, інформаційного, організаційного, комунікативного, методологічного та кадрового забезпечення для здійснення державного фінансового контролю. Це все негативно впливає на рівень довіри населення до влади, на розвиток фінансово-бюджетних відносин в Україні, гальмуючи ряд трансформацій у цій сфері.

У цілому ж необхідно визнати, що, не дивлячись на пробіли та недоліки, вітчизняна система державного фінансового контролю розвивається у напрямі, що відповідає міжнародній практиці. Адаптація кращого світового досвіду щодо функціонування системи державного фінансового контролю дозволить суттєво підвищити результативність контрольної діяльності, створити більш потужний інструмент забезпечення держави та суспільства якісною, об'єктивною інформацією, необхідної для підвищення ефективності державного управління й прийняття важливих управлінських рішень на всіх рівнях влади.

Список використаних джерел

1. Бариніна-Закірова, М.В. Зовнішній фінансовий контроль у Литві / М.В. Бариніна-Закірова // Фінансовий контроль. – 2005.
2. Дікань, Л.В. Контроль і ревізія: навч. посіб. / Л.В. Дікань – К.: Знання, 2007.
3. Есманов, О. М. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні [Текст] / О. М. Есманов // Бізнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 32–34.
4. Контроль менеджменту в сучасному державному управлінні: деякі порівняльні практики / Пер. з англ. С.Ю. Полянського. - Д.: ДФ УАДУ при Президентові України, Вид-во «Центр економічної освіти», 1999. – 258 с.
5. Хаблюк, О. Аудит ефективності використання бюджетних коштів : проблеми та перспективи [Текст] / Оксана Хаблюк, Світлана Яцишин // Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 25-26 листоп. 2010 р.] / редкол. : Я. Д. Крупка, М. С. Пушкар, П. Я. Хомин [та ін.] ; відп. за вип. М. С. Пушкар. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – Ч. II. – С. 101-106. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/12795>.
6. Яцишин С. Р. Державний фінансовий контроль виконання бюджетних програм: форми та методи / О. Хаблюк, С. Яцишин // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; ред. кол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2011. – Вип. 9. – Частина 1. – С. 351-353. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/16919>.